

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN—POLONIA

VOL. XXXIII, 24

SECTIO C

1978

Instytut Biologii UMCS
Zakład Systematyki i Geografii Roślin

Dominik FIJAŁKOWSKI, Mieczysław KSENIAK

Park dworski w Snopkowie koło Lublina

Усадебный парк в Снопкуве около Люблина

A Mansion Park in Snopków near Lublin

WSTĘP

Park w Snopkowie położony jest przy szosie Sławin—Krasienin, na południowym stoku doliny Ciemięgi. Obejmuje łącznie 9,5 ha powierzchni, w tym stawów 1,3 ha. Obiekt użytkowany jest przez Ośrodek Doświadczalny Centralnego Laboratorium Przemysłu Paszowego w Snopkowie. Od połowy XV wieku wieś należała do rodu Rawitów (3). W r. 1828 dobra snopkowskie przejęła rodzina Trzińskich, a w r. 1840 Wiercieńskich (1). W tym okresie istniał już — sądząc po wieku starych lip — ogród kwatery oraz drewniany dwór. Od r. 1854 dobra te były własnością Bobrowskich (1). Antoni Bobrowski przebudował drewniany dwór na pałac i przekształcił park, nadając mu charakter krajobrazowy. Założono po obu stronach szpalery grabowe, które wyznaczały prawdopodobnie ciągi dla jazdy konnej, słynnej ówczesnie w kraju stadniny koni. W latach 1936—1944 dobra snopkowskie stanowiły posiadłość rodziny Piaszczyńskich (1, 4).

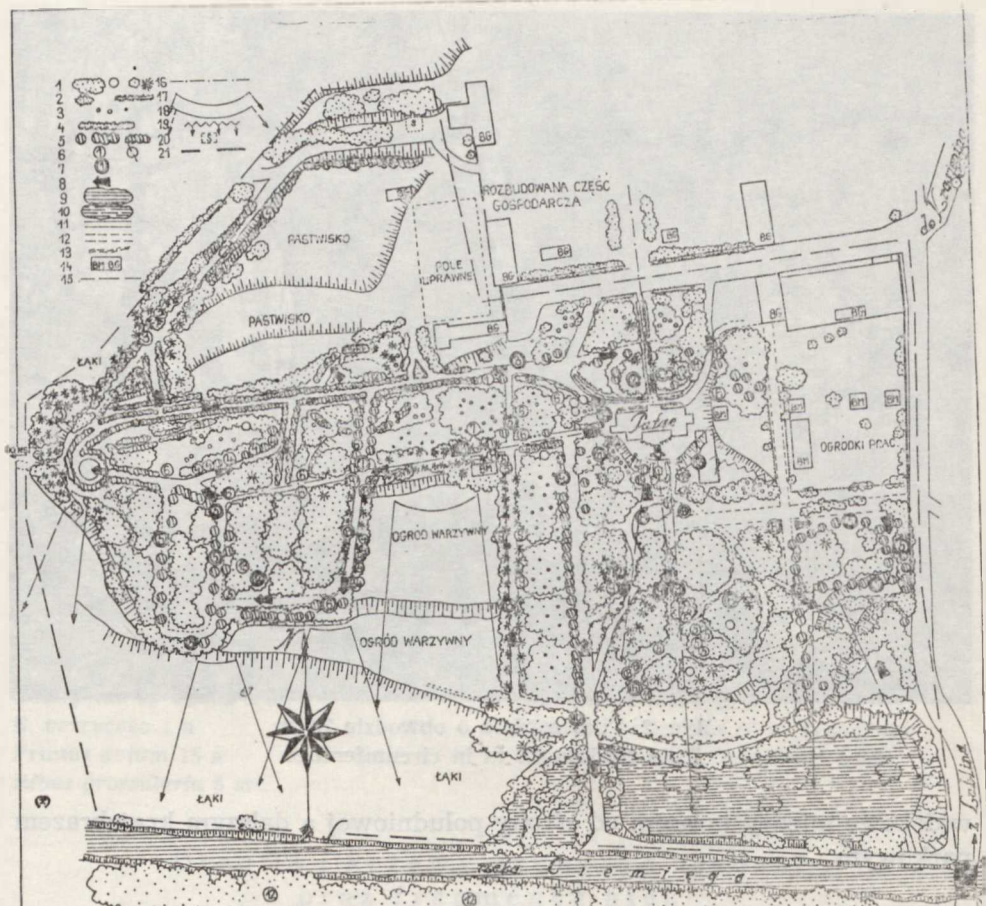
Obecnie pałac nie ma dużych wartości zabytkowych; należy do grupy budowli neoklasykistycznych, powstałych w Polsce na przełomie XIX i XX wieku. Zabytkowy ogród znajduje się natomiast w rejestrze obiektów parkowych chronionych ze względu na wartości historyczne i kompozycyjne. Nie jest jednak znany twórca ogrodowy ani jego planista.

UKŁAD PRZESTRZENNY PARKU

Park ma układ kompozycyjny dwuosiowy. Jedna oś, o funkcji widokowej, przebiega przez pałac z północy na południe. Druga oś prowadzi w kierunku zachodnim, od zachodniego skrzydła pałacu wzdłuż wzgórza parkowego. Na pierwszej osi zlokalizowana jest część przypałacowa. W jej skład wchodzi owalny gazon i taras widokowy. Od strony północnej znajduje się podjazd, obecnie zniekształcony i zaniedbany. Rosną tu rzadkie i pomnikowe drzewa. Przez środek gazonu przebiega alejka, prowadząca do części gospodarczej. Taras widokowy od strony elewacji południowej otoczony jest parkiem krajobrazowym. Ta część łączyła się dawniej widokowo z niżej położonymi stawami i łąkami nad rzeką Ciemięgą (ryc. 1). Prześwity na tej osi widokowej są obecnie całkowicie zarośnięte, a staw w dole wyschnięty. Drugą oś kompozycyjną, biegnącą od pałacu w kierunku zachodnim, zajmuje park krajobrazowy, rozciągający się na południowym zboczu wzgórza. Rosną w nim drzewa rzadkie i pomnikowe (ryc. 2). Dawny układ alejek jest w tej części mało widoczny lub całkowicie zatarty. Między parkiem krajobrazowym a drogą ograniczającą park od wschodu znajduje się mała kwatery o zarysie prostokątnym. Złożona jest ona ze starych lip, będących pozostałością wcześniejszego kwaterowego ogrodu dworskiego. W bezpośrednim otoczeniu tarasu widokowego znajduje się niewielki ogródek warzywny oraz budynek mieszkalny. Za budynkiem występują tereny dawnych ogrodów warzywnych i owocowych z innymi budynkami mieszkalnymi. Od zachodu park krajobrazowy ograniczony jest aleją grabową zakończoną istniejącą dawniej promenadą spacerową. Biegła ona środkiem grobli, oddzielającej rzekę Ciemięgę od stawów. Pozostałość parku kwaterowego zlokalizowana jest na wierzchołku wzgórza parkowego i jego południowym zboczu. Część ta ze względu na swoje wyniosłe położenie i pomnikowe okazy drzew posiada duże wartości krajobrazowe. Tutaj znajdują się ślady najstarszego założenia ogrodowego w postaci pomnikowych lip oraz późniejszych alei żywotnikowych i grabowych, tworzących malownicze wnętrza ogrodowe. W centralnej części parku kwaterowego znajduje się owalna polana, obrzeżona rzadkimi okazami *Juglans cinerea*. Dawniej była to ujeżdżalnia koni. Zachodnie i północno-zachodnie krańce parku obsadzone są sosną.

Północno-zachodnią granicę ośrodka dworskiego wyznacza stary szpaler grabowy, który pełnił funkcję przegonu dla bydła z obór na pastwiska otaczające park.

W okresie powojennym przedstawiony układ zachował się w dość dobrym stanie, szczególnie zaś park krajobrazowy. Największym zniszczeniom uległa część przypałacowa, zwłaszcza gazon z podjazdem, a także osie

Ryc. 1. Plan zespołu pałacowo-parkowego w Snopkowie; 1 — skupienie drzew oraz drzewa pojedyncze liściaste i iglaste, 2 — skupienie krzewów i żywopłoty, 3 — młode nasadzenia drzew, 4 — szpalery grabowe, 5 — zachowane elementy kompozycji zabytkowej, 6 — drzewa grubsze i rzadsze oraz częściowo uszkodzone, 7 — drzewa pomnikowe, 8 — zachowane wnętrza ogrodowe, 9 — woda (stawy i rzeki), 10 — wyschnięte zbiorniki wodne (stawy), 11 — istniejące drogi i aleje, 12 — drogi i aleje w zaniku lub nie istniejące, 13 — ścieżki, 14 — budynki mieszkalne i gospodarcze, 15 — proponowany zakres ochrony konserwatorskiej, 16 — oś kompozycyjna, 17 — zakres ochrony widokowej, 18 — projektowany zakres rekonstrukcji widoków, 19 — zagrożenie dla parku, 20 — śmietniki i składowiska, 21 — ogrodzenie

Plan of the mansion house and park complex in Snopków; 1 — tree groups and single deciduous and coniferous trees, 2 — shrub groups and hedges, 3 — young trees and shrubs, 4 — hornbeam espaliers, 5 — preserved elements of monumental compositions, 6 — thick, rarer and partially damaged trees, 7 — monumental trees, 8 — preserved garden interior, 9 — water (ponds and rivers), 10 — dried up water reservoirs (ponds), 11 — existing roads and alleys, 12 — vanishing or non-existing roads and alleys, 13 — paths, 14 — farm and living buildings, 15 — proposed range of conservatory protection, 16 — composition axis, 17 — range of preservation of views, 19 — emergency for the park, 20 — litter pits and dumps, 21 — fence

Ryc. 2. *Tilia cordata* o obwodzie 7,0 m
Tilia cordata 7.0 m in circumference

widokowe między tarasem od strony południowej a dalszym krajobrazem parkowym.

Drzewa

Drzewostan parku zachował się w stosunkowo dobrym stanie. Występuje blisko 2000 drzew należących do 33 gatunków. W okresie powojennym wysadzono ok. 2000 młodych drzew, zwłaszcza w części przypałacowej. W niżej przedstawionym zestawieniu podano w przybliżeniu w sztukach liczbę drzew poszczególnych gatunków, w zasadzie o średnicy ponad 30 cm. Tylko w przypadku drzew rzadszych liczone dokładnie okazy.

Acer platanoides 100
A. negundo 10
A. negundo „*Variiegatum*” 10
A. pseudoplatanus 20
Aesculus hippocastanum 10
Alnus glutinosa 50
Betula verrucosa 10
Carpinus betulus 1000
Fraxinus excelsior 100

Fagus silvatica 22
F. silvatica „*Atropunicea*” 2
Juglans cinerea 18
Juniperus virginiana 1
Larix decidua 50
L. decidua var. *polonica* 1
Larix sibirica 1
Pinus nigra 7
P. strobus 3

<i>P. silvestris</i> 100	<i>T. americana</i> 24
<i>Populus alba</i> 5	<i>Quercus robur</i> 15
<i>Salix alba</i> 5	<i>Q. robur</i> „Fastigiata” 1
<i>S. fragilis</i> 50	<i>Q. rubra</i> 2
<i>Thuja occidentalis</i> 100	<i>Ulmus glabra</i> 10
<i>Tilia cordata</i> 200	<i>U. laevis</i> 3
<i>T. euchlora</i> 10	<i>Liriodendron tulipifera</i> 2
<i>T. platyphyllos</i> 5	

Podszycie

(odrastające drzewa i krzewy)

Podszycie parku osiąga przeciętnie około 25% zwarcia. Z odrastających drzew występują następujące gatunki:

<i>Acer platanoides</i> 5 a.	<i>Fraxinus excelsior</i> 1a
<i>Alnus glutinosa</i> 10 szt.	<i>Tilia cordata</i> 2 a
<i>Carpinus betulus</i> 5 a	

Z krzewów stwierdzono następujące gatunki:

<i>Crataegus monogyna</i> 40 szt.	<i>R. nigrum</i> 7 szt.
<i>C. curvisepala</i> 5 szt.	<i>Rosa rugosa</i> 5 szt.
<i>C. calycina</i> 5 szt.	<i>Salix caprea</i> 5 szt.
<i>Evonymus europaea</i> 4 a	<i>Sambucus nigra</i> 15 a
<i>E. verrucosa</i> 1 a	<i>Spiraea salicifolia</i> 50 m żywopłotu
<i>Prunus avium</i> 15 a	<i>Taxus baccata</i> „Fastigiata” 1 szt.
<i>Ribes grossularia</i> 5 szt.	

Drzewa i krzewy grubsze i rzadsze oraz fragmenty alei:

Zestawienie obejmuje drzewa zasługujące na uwagę i ewentualną ochronę. Liczby porządkowe (od 1 do 15) odpowiadają numeracji (w pojedynczych kółkach) na załączonej ryc. 1. Dane liczbowe dotyczą obwodu pnia w pierśnicy, tj. na wysokości 1,3 m.

- Carpinus betulus* — szpalery drzew o obwodzie 0,5—1,4 m.
- Tilia cordata* — fragmenty starej alei z drzewami o obwodzie ok. 2,5 m.
- Pinus silvestris* — skupienie ok. 50 drzew.
- Juglans cinerea* — aleja z drzew o obwodzie do 2,0 m.
- Fagus silvatica* — skupienie drzew o obwodzie do 3 m.
- Tilia cordata* — skupienie drzew o obwodzie do 2 m.
- Tilia americana*
- Larix sibirica* 1,8 m
- Larix decidua* — skupienie drzew
- Acer negundo* „Variegatum” — 10 szt.
- Quercus robur* „Fastigiata” 1 szt.
- Fragment łągu z *Quercus robur*, *Betula verrucosa*, *Salix alba*
- Pinus nigra*
- Ulmus laevis*
- Crataegus monogyna* — stare okazy

Wykaz drzew pomnikowych (nr 1—14 na ryc. 1 wpisane w podwójne kółka):

1. <i>Fagus silvatica</i> „ <i>Atropunicea</i> ” 2,8;
3,6	8. <i>Thuja occidentalis</i> — fragment alei
o obwodzie 1,0—1,4 m
2. <i>Liriodendron tulipifera</i> — 2 szt.
po 1,8	9. <i>Pinus strobus</i> — 2,5; 2,3
3. <i>Tilia cordata</i> — 4,5	10. <i>Salix alba</i> — 4,4
4. <i>Carpinus betulus</i> 1,5—1,6	11. <i>Juniperus virginiana</i> „ <i>Pendula</i> ” —
0,8
5. <i>Tilia cordata</i> — fragmenty alei
3,0 m	12. <i>Quercus robur</i> — 4,5
6. <i>Tilia cordata</i> 4,0; 4,2; 4,5	13. <i>Q. robur</i> — 4,0
7. <i>T. cordata</i> 7,0	14. <i>Taxus baccata</i> „ <i>Fastigiata</i> ” — 1,0

WNIOSKI

Park w Snopkowie położony jest na wzniesieniu zbocza doliny Ciemiegi. Stare założenie regularne parku istniało przed połową XIX wieku, bowiem w tym czasie Antoni Bobrowski przebudował pałac i park. Do dziś zachowały się dwie osie. Oś kompozycyjna najstarszej części zabytkowego ogrodu o kierunku zachodnim i charakterze regularnym, gdzie znajdują się najstarsze lipy, i oś kompozycyjno-widokowa od pałacu na południe, zakończona stawami. Widoczne są powiązania starego, regularnego ogrodu z późniejszymi przeobrażeniami kompozycyjnymi o charakterze krajobrazowym.

W parku występuje ok. 2000 drzew z 33 gatunków. Najpospolitszymi są kolejno: *Carpinus betulus*, *Tilia cordata*, *Acer platanoides* i *Fraxinus excelsior*. Do rzadkich gatunków należą: *Fagus silvatica* „*Atropunicea*”, *Juglans cinerea*, *Juniperus virginiana*, *Pinus nigra*, *P. strobus*, *Tilia euchlora*, *T. platyphyllos*, *T. americana*, *Liriodendron tulipifera*, *Taxus baccata*. Największe wymiary osiągają: *Fagus silvatica* „*Atropunicea*” 3,6 m obwodu; *Tilia cordata* 7,0 i 4,5 m obwodu; *Salix alba* 4,4 m obwodu; *Quercus robur* 4,5 m obwodu.

PIŚMIENNICTWO

1. Archiwum Sądu Okręgowego w Lublinie. Księgi wieczyste i zbiór dokumentów do dóbr Snopków.
2. Fijałkowski D., Kseniak M.: Parki wiejskie Lubelszczyzny. Zakład Systematyki i Geografii Roślin UMCS (maszynopis).
3. Pawiński A.: Źródła dziejowe XVI w. Małopolska. Rejestr poborowy pow. lubelskiego z 1531 r.
4. Piaszczyński K.: Dobra Snopków. Lublin, Zbiory Biblioteki Akademii Rolniczej w Lublinie, 1925.
5. Sulmierski F., Chlebowski B., Walewski W.: Słownik geograficzny Królestwa Polskiego. Warszawa 1880—1904.

РЕЗЮМЕ

Парк в Снопкуве расположен на возвышенности склона долины Чеменьги. Старая регулярная разбивка парка существовала еще до половины XIX века. В середине XIX века Антон Бобровски перестроил дворец и парк в направлении природного ландшафта. До сих пор сохранились 2 регулярные оси, отходящие от дворца. Новая часть была разбита в ландшафтном стиле. Здесь следы аллей и первоначальных просек были уже в значительной степени стертые.

В парке около 2000 деревьев, принадлежащих к 33 видам. Наиболее распространенными из них являются: *Carpinus betulus*, *Tilia cordata*, *Acer platanoides*, *Fraxinus excelsior*. К редким видам принадлежат: *Fagus silvatica*, *F. silvatica* „*Atropunicea*“, *Juglans cinerea*, *Juniperus virginiana*, *Pinus nigra*, *P. strobus*, *Tilia euchlora*, *T. platyphyllos*, *T. americana*, *Liriodendron tulipifera*, *Taxus baccata*. Наибольших размеров достигают: *Fagus silvatica* „*Atropunicea*“ — 3,6 м обхвата; *Tilia cordata* — 7,0; *Salix alba* — 4,4 и *Quercus robur* — 4,5 м.

SUMMARY

The park in Snopków is situated on an elevation of the slope of the Ciemiega river valley. In the first half of the 19th century Antoni Bobrowski rebuilt the mansion and park, introducing landscape architecture. To this day two regular view axes running from the mansion house have been preserved. The newer part was laid out in the landscape style. Alleys and primary view ducts have been obliterated to a great extent.

About 2000 trees of 33 species grow in this park. The most common are: *Carpinus betulus*, *Tilia cordata*, *Acer platanoides* and *Fraxinus excelsior*. To rarer species belong: *Fagus silvatica*, *F. silvatica* „*Atropunicea*“, *Juglans cinerea*, *Juniperus virginiana*, *Pinus nigra*, *P. strobus*, *Tilia euchlora*, *T. platyphyllos*, *T. americana*, *Liriodendron tulipifera*, *Taxus baccata*. The greatest dimensions are reached by: *Fagus silvatica* „*Atropunicea*“ — 3.6 m in circumference, *Tilia cordata* — 7.0; *Salix alba* — 4.4 m and *Quercus robur* — 4.5 m.

